

Київський державний торговельно-економічний університет

На правах рукопису

Лугівська Ольга Петрівна

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.07.05. - Економіка торгівлі та послуг

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1996

339
338.46

Дисертація є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки підприємництва
Київського державного торговельно-економічного університету.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
БЛАНК І.О.

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
ГОЛОВАЧ Анатолій Варфоломійович
- кандидат економічних наук, доцент
ЗДОБНОВА Ізольда Григорівна

Провідна організація - Фінансово-економічне управління
Центральної спілки споживчих товариств
України

Захист дисертації відбудеться "26" грудня 1996 року
о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої ради Д 01.28.02 Київського
державного торговельно-економічного університету за адресою:
253156, м.Київ, вул. Кіото, 19.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці університету.

Автореферат розісланий "25" листопада 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої
вченої ради,
к.е.н., доцент

Н.І.Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З подальшим розвитком ринкових відносин система оподаткування поступово стає фінансовою основою для державного втручання в сферу господарських зв'язків між суб'єктами економічних відносин, головним регулятором ринкового господарства, стимулює науково-технічний прогрес, обмежує ріст цін та інфляцію.

Вишукуючи найбільш вигідні сфери застосування капіталу, зокрема з точки зору оподаткування, підприємці здійснюють його інвестування в окремі галузі діяльності, що призводить до потрібних структурних змін в економіці, на які орієнтується держава. Але слід при цьому пам'ятати, що податки можуть справляти і негативний вплив на економічний та соціальний розвиток держави, якщо не враховувати побічний, додаткових тягар податків, як фактор, що стримує інвестування, скорочує споживання, уповільнює зростання заощаджень населення та нагромаджень підприємств. Тому податкова політика держави повинна ґрунтуватися на міцній концептуальній основі, а не виходити лише з фіскальних інтересів.

Оскільки податкова система України робить лише перші кроки в умовах переходу до ринкової економіки, то цілком природно, що вона ще не є досконалою і допускається багатьох помилок. Це, насамперед: нестійкість податкового законодавства, високі ставки з окремих видів податкових платежів, інфляційний характер податку на добавлену вартість та інше. Ось чому податкова політика держави створює сьогодні досить вагомі фінансові проблеми для підприємств різноманітних галузей економіки, в тому числі й торговельної.

Щоб вийти з податкового тиску, забезпечити необхідні темпи свого розвитку, підприємства змушені шукати шляхи зменшення податкових виплат, які іноді носять протизаконний характер, наприклад, у вигляді приховування від обліку значної частини обороту, доходу, прибутку. Але існує й інший напрямок мінімізації податкових платежів в межах чинного законодавства - розробка ефективної податкової політики підприємства. Саме вона ефективно використовує діючі податкові пільги, деференційовані податкові ставки, можливості одержання пільгового податкового кредиту тощо. Враховування їх при формуванні податкової політики підприємства дозволяє суттєво впливати на структуру доходів і витрат підприємства, сприяє зростанню суми чистого прибутку та рівня рентабельності, як кінцевої мети їх господарської діяльності.

Важливо відзначити, що проблеми формування ефективної податкової політики підприємств активно вирішуються у всіх країнах розвинутої ринкової економіки. В них існують спеціальні фірми, які на замовлення підприємств розробляють конкретні рекомендації щодо

мінімізації податкових виплат, видається численна література. Що стосується теоретичних і практичних аспектів відносно концепції формування ефективної податкової політики окремих підприємств в Україні, то рівень їх розробленості ще недостатній.

Практична відсутність у вітчизняній літературі глибоких досліджень з питань оподаткування торговельних підприємств, формування ефективної податкової політики підприємства, планування податкових виплат на підприємстві та оцінці розроблених варіантів податкової політики посилює важливість і актуальність таких наукових розробок.

Торговельним підприємствам різноманітних форм власності доводиться самостійно шукати шляхи виходу з податкового пресу, покращення свого фінансового становища, поступово набувати досвіду роботи в умовах переходу до розвинених ринкових відносин. Необхідно допомогти цим підприємствам краще орієнтуватися в податкових нормативних документах, у виявленні можливостей використання системи наданих їм прямих і непрямих податкових пільг, плануванні напрямків господарської діяльності та видів господарських операцій з урахуванням різних ставок оподаткування прибутків тощо з метою мінімізації податкових виплат та одночасного збільшення суми чистого прибутку, що лишається в їх розпорядженні.

Таким чином, недостатня теоретична і практична розробленість проблем удосконалення оподаткування на рівні окремих підприємств обумовила вибір теми дисертаційного дослідження.

Мета і основні завдання наукових досліджень. На основі дослідження діючої практики податкових платежів торговельних підприємств споживчої кооперації України розробити комплексну систему цілеспрямованого формування розміру та складу податкових виплат підприємств та обґрунтувати основні напрямки підвищення ефективності їх податкової політики.

Реалізація поставленої мети визначила необхідність виконання таких завдань:

- провести дослідження діючої податкової системи України та принципів її побудови, що є базою формування податкової політики торговельного підприємства;
- розглянути сутність та функції податкової політики підприємств у плані можливості їх модифікації для роботи в ринкових умовах;
- визначити критерії оцінки розроблених варіантів податкових платежів та обрати найбільш ефективний із них;
- провести дослідження рівня та структури податкових платежів торговельних підприємств, визначити вплив головних факторів, що формують податкову політику підприємства;

- визначити ефективність оподаткування торговельних підприємств у сучасних умовах;
- розробити методику планування податкових платежів на торговельних підприємствах;
- розглянути основні шляхи вдосконалення податкової політики підприємства та головні напрямки покращення системи оподаткування торговельних підприємств.

Предетом дослідження є економічні відносини між державою і торговельними підприємствами, що регулюються системою оподаткування, в умовах переходу до ринкової економіки.

Об'єктом дослідження обрано торговельні підприємства системи споживчої кооперації України різних територіально-адміністративних рівнів функціонування.

Незважаючи на певні особливості місцевого оподаткування торговельних підприємств окремих регіонів, спільність економічних умов господарювання та державного впливу на торговельну діяльність дозволяє об'єднати їх в єдину групу для досліджень.

Теоретичною і методологічною базою дисертаційної роботи є окремі питання з теорії оподаткування юридичних і фізичних осіб, фінансового аналізу, наукові розробки з фінансового менеджменту.

Дослідження здійснювалися на основі критичного аналізу робіт вітчизняних і зарубіжних економістів, таких як А.Лаффер, Л.Ерхард, П.Самуельсон, Д.Б'юкенен, Д.Кейнс, Д.Черник, Л.Буряк, В.Столярів, В.Федосов, О.Радіонова, Н.Ткаченко, А.Поддєрьогін, Л.Бабич, І.Бланк; вивченні практики діючих податкових платежів торговельних підприємств Росії та Білорусії, зарубіжного досвіду використання законних можливостей мінімізації податкових виплат та принципів оподаткування.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є закони і постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України з економічних питань, нормативна документація з оподаткування підприємств, об'єднань, організацій.

У роботі широко застосовуються матеріали щорічних статистичних збірників Центральної спілки споживчих товариств України, оперативні матеріали податкових інспекцій, звітні дані облспоживспілок, літературні джерела.

Основними методами дослідження, що використані в роботі, є методи економічного аналізу: порівняння, графічний, економіко-математичних розрахунків; економіко-статистичні: парної кореляції, еластичності, групувань, варіації, регресійний аналіз; абстрагування.

Зібрані в ході дослідження матеріали оброблялися за допомогою персонального комп'ютера з використанням автоматизованого робо-

чого місця фінансиста (APM-STOD) по самостійній постановці комплексу задач з розробкою програмного продукту.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в:

- розгляді та формулюванні сутності податкової політики торговельного підприємства як системи цілеспрямованого формування розміру та складу податкових платежів;
- визначенні основних функцій податкової політики торговельного підприємства;
- розробці основних принципів, на яких базується формування ефективної податкової політики підприємства;
- визначенні основних критеріїв оцінки розроблених варіантів податкової політики торговельного підприємства;
- розробці системи узагальнюючих показників, за допомогою якої оцінюються ефективність альтернативних варіантів податкової політики торговельного підприємства і вибирається найбільш оптимальний із них для реалізації;
- визначенні основних факторів, що впливають на формування податкової політики торговельного підприємства, та розкритті механізму їх впливу на загальний рівень оподаткування підприємств та ефективність їх оподаткування.

Практична значимість результатів дослідження полягає в:

- розробці рекомендацій щодо оптимізації загального рівня податкових виплат торговельних підприємств;
- обґрунтуванні основних напрямків зменшення бази оподаткування торговельних підприємств;
- методиці формування ефективної податкової політики торговельного підприємства, оцінки ефективності оподаткування торговельного підприємства та планування податкових платежів, що дозволять їм у значній мірі вирішити проблему стабілізації та покращення фінансового становища шляхом мінімізації податкових виплат і одночасного збільшення суми чистого прибутку;
- обґрунтуванні прогресивної шкали ставок оподаткування прибутків торговельних підприємств, яка одночасно враховує, як розмір балансового прибутку торговельних підприємств, так і територіальні особливості їх розташування.

Окремі з перелічених теоретичних і практичних положень дисертаційної роботи можуть бути застосовані при внесенні змін та доповнень у діючу систему оподаткування підприємств, при вивченні курсів економіки підприємства та фінансів у вузах України.

Апробація і практична реалізація результатів дослідження.

Основні положення і результати дослідження було висвітлено на наукових конференціях професорсько-викладацького складу Полтавського кооперативного інституту (1995-1996 рр.), міжнародній науково-практичній конференції "Економіка перехідного періоду: проблеми і рішення" у місті Херсоні (1996 р.).

Окремі пропозиції і рекомендації автора впроваджено в практику діяльності підприємств споживчої кооперації України: методика планування податкових платежів на підприємствах торгівлі (Київ, 1994-1995, довідка 03-04/12 від 22.05.96, Укоопспілка), методика оцінки ефективності діючої практики податкових платежів торговельного підприємства (Київ, 1994-1995, довідка 03-04/12 від 22.05.96, Укоопспілка).

Публікації. За темою дисертації опубліковано п'ять наукових праць загальним обсягом 0.5 друк.арк. У публікації 4 автору належить комплекс заходів щодо оптимізації матеріальних витрат кооперативної торгівлі. Результати, відображені в працях 1, 2, 3, 5, повністю належать автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох глав, висновків і пропозицій, списку літератури і додатків. Основний зміст викладено на 152 сторінках машинописного тексту. Крім того, робота ілюстрована 35 таблицями, 8 малюнками, а також містить 39 додатків. Список літератури містить 215 робіт.

У вступі обґрунтована актуальність теми дослідження, визначені мета і завдання, висвітлена наукова новизна і практичне значення роботи.

Перша глава - "Соціально-економічна сутність податкової політики в умовах ринкової економіки" розкриває сучасні тенденції розвитку податкової системи України, сутність та функції податкової політики окремого торговельного підприємства, містить дослідження щодо критеріїв оцінки податкової політики підприємств.

У другій главі - "Дослідження діючої практики податкових платежів торговельних підприємств" проводиться аналіз рівня і структури податкових платежів торговельних підприємств споживчої кооперації України, визначається вплив основних факторів, під дію яких формується податкова політика підприємства, досліджується ефективність сучасної практики сплати податкових платежів торговельних підприємств.

Третя глава - "Шляхи вдосконалення податкової політики підприємств" містить результати дослідження щодо основних напрямків вдосконалення діючої системи оподаткування торговельних підприємств, принципів диференціювання податкової політики у розрізі видів діяльності, можливостей використання товарно-групової і тери-

торіальної диверсифікації діяльності торговельних підприємств. У цій главі також розглядається методика планування податкових платежів на підприємствах торгівлі.

У висновках узагальнені результати дисертаційного дослідження, сформульовані основні пропозиції.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

Захисту підлягають такі основні положення:

1. Розвиток системи оподаткування пов'язаний з двома рівнями розробки податкової політики: державної податкової політики і податкової політики підприємства. Ці поняття докорінно відрізняються між собою за об'єктами, цілями та методами впливу на економічну діяльність підприємств.

Державна податкова політика передбачає діяльність держави у сфері встановлення та стягнення податків з юридичних та фізичних осіб, забезпечує коштами державний бюджет та інші грошові кошти держави, є засобом підтримки та розвитку ринкової конкуренції, вирішує ряд соціальних проблем суспільства. Податкова політика підприємства спрямована на оптимізацію сплати податкових платежів підприємства як суб'єкта ринкових відносин.

2. Сутність податкової політики торговельного підприємства може бути сформульована як система цілеспрямованого формування розміру та складу податкових платежів, що базується на діючій системі оподаткування та найбільшою мірою відповідає розробленій стратегії економічного розвитку та політики ціноутворення підприємства. Її розробка ґрунтується на використанні діючих податкових пільг, диференційованих податкових ставок, регіональних переваг в оподаткуванні, можливостей одержання пільгового податкового кредиту тощо.

Суттєво впливаючи на структуру доходів і витрат, податкова політика підприємства дозволяє мінімізувати податкові платежі таким чином, щоб кінець-кінцем отримати більшу суму чистого грошового потоку, не вступаючи у суперечку із законом.

3. Формування ефективної податкової політики торговельного підприємства базується на таких основних принципах: суворе дотримання чинного податкового законодавства; оперативне врахування змін у діючій податковій системі; цілеспрямований вплив на різні елементи бази оподаткування торговельного підприємства залежно від груп податків за джерелами їх сплати; пошук та використання найбільш ефективних господарських рішень, що забезпечують мінімізацію бази оподаткування підприємства.

4. Процес формування податкової політики торговельного підприємства в узагальненому вигляді складається з розробки можли-

вих альтернативних варіантів розміру та складу податкових виплат та вибору найбільш ефективного із них для подальшої реалізації.

В окремих випадках розроблена податкова політика сама може бути критерієм коригування напрямків господарської діяльності торговельного підприємства.

5. Основним критерієм цілеспрямованого формування податкової політики торговельного підприємства є максимізація чистого грошового потоку (чистого прибутку) підприємства як кінцевого результату діяльності та підвищення його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Найбільш ефективним для торговельного підприємства є той варіант податкових платежів, який при альтернативних напрямках його господарської діяльності забезпечить йому отримання максимально можливої суми чистого грошового потоку.

6. В дисертаційній роботі розроблена система узагальнюючих показників оцінки ефективності податкової політики підприємства. Головними з цих показників є:

1) Податкомісткість діяльності торговельного підприємства. Цей показник дозволяє визначити суму податкових платежів, що припадає на одиницю обсягу діяльності торговельного підприємства (головним чином на одиницю товарообігу). Розрахунки цього показника здійснюються за формулою:

$$ПМ = \frac{Пп}{О},$$

де ПМ - податкомісткість діяльності (товарообігу) торговельного підприємства;

Пп - загальна сума податкових платежів, сплачуваних торговельним підприємством в цілому;

О - загальний обсяг діяльності (товарообігу) торговельного підприємства.

2) Рівень ефективності оподаткування валового доходу торговельного підприємства. За допомогою цього показника можна визначити, яка частина новоствореної вартості на торговельному підприємстві сплачується ним до бюджету (позабюджетні фонди) у вигляді податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Розрахунки проводяться за формулою:

$$РПвд = \frac{Пп * 100}{ВД},$$

де РПвд - рівень ефективності оподаткування валового доходу торговельного підприємства;

Пп - загальна сума податкових платежів, сплачуваних торговельним підприємством;

ВД - сума валового доходу торговельного підприємства.

Найбільш узагальнюючу характеристику обраної політики оподаткування дозволяє отримати загальний (інтегральний) коефіцієнт ефективності оподаткування, який показує, як співвідносяться між собою сума чистого прибутку торговельного підприємства та загальна сума сплачуваних ним податкових платежів.

7. Економічний зміст податкової політики торговельного підприємства виявляється через її функції. Автор розглядає чотири основні функції податкової політики підприємства: мінімізацію податкових платежів з метою отримання додаткових джерел фінансових ресурсів; оптимізацію податкових виплат підприємства впродовж певного часу; обґрунтування найбільш економічно вигідного розміру та складу податків, зборів та інших обов'язкових платежів, сплачуваних торговельним підприємством; підвищення конкурентоспроможності підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

8. Дослідження діючої практики податкових платежів торговельних підприємств споживчої кооперації України за 1993-1995 роки дозволяє зробити такі основні висновки:

- протягом 1993-1995 років загальний рівень податкових платежів торговельних підприємств (відношення загальної суми податків, зборів та інших обов'язкових платежів до суми валових доходів підприємства) суттєво змінювався. За 1993 рік він склав 29,46% і відповідно за 1994-1995 роки - 30,30% і 26,51%. Таким чином, у 1995 році у порівнянні з 1994 роком спостерігається тенденція зниження загального рівня податкових виплат;

- основний вплив на ці позитивні зрушення у сфері податкової політики торговельних підприємств визначили:

- 1) введення з 1 січня 1995 року податку на прибуток замість раніше діючого (1994 рік) податку на доход. З його запровадженням значно зменшився розмір податкових відрахувань з прибутку торговельних підприємств; одночасно збільшилась сума чистого прибутку, яка залишилась у розпорядженні підприємств, та підвищилась рентабельність їх діяльності;

- 2) зниження у 1995 році ставки ПДВ до 20% проти 28%. Оскільки податок на добавлену вартість є непрямим податком і відповідним чином додається до ціни товарів, то зменшення розміру ставки ПДВ сприяло зниженню цін на товари народного споживання, підвищенню рівня споживання та обсягів реалізації товарів, а отже, й збільшенню валових доходів підприємств.

9. Зміни в податковому законодавстві України призвели як до зменшення загальної суми податкових витрат, сплачуваних торговель-

ними підприємствами до бюджету, так і одночасного покращення їх фінансового становища. В результаті зниження податкового тиску рівень доходності торговельних підприємств підвищився в 1995 році на 0.37% і рентабельність їх зросла на 0.04%, при одночасному зниженні загального рівня податкових виплат на 3.79% проти минулого року.

10. Складовими частинами загального рівня податкових виплат торговельних підприємств є часткові рівні окремих груп податків, зборів та інших обов'язкових платежів по відношенню до суми валового доходу, а саме: рівень податків, зборів, що включаються до ціни товарів (робіт, послуг); рівень податкових платежів, що відносяться на витрати обертання; рівень податків та інших обов'язкових платежів, що сплачуються за рахунок прибутку (доходу).

У процесі дослідження була виявлена тенденція зниження рівня платежів, що включаються до ціни товарів і рівня платежів, що сплачуються за рахунок прибутку (доходу) та одночасного підвищення рівня виплат, що відносяться на витрати обертання підприємств.

11. У структурі податкових платежів торговельних підприємств системи споживчої кооперації України також відбулися вагомі зміни. Так, у 1995 році у порівнянні з 1994 роком на 0.7% і 8.4% відповідно зменшились частки податкових виплат, що сплачуються за рахунок прибутку (доходу) і які включаються до ціни товарів, при одночасному збільшенні на 9.1% частки податків та інших обов'язкових платежів, що відносяться на витрати обертання підприємств.

Зниження питомої ваги ПДВ, акцизного збору, мита проти минулого року призвело до зменшення рівня непрямого оподаткування підприємств. Із збільшенням рівня поточних витрат на оплату праці робітників зросла і частка відрахувань торговельних підприємств до позабюджетних державних цільових фондів.

12. Про демократизацію взаємовідносин підприємств з бюджетом свідчить підвищення на 1.6% питомої ваги місцевих податкових виплат. Серед місцевих відрахувань найбільш вагомими є: комунальний податок - 67,5%, ринковий збір - 23,5%, податок з реалізації імпортованих товарів - 2,8% (1995 рік).

13. Відповідно до запропонованої методики оцінки ефективності податкової політики торговельного підприємства досліджувалась ефективність податкової політики підприємств споживчої кооперації. В процесі дослідження було виявлено, що у 1995 році у порівнянні з 1994 роком ефективність податкової політики підвищилась. Так, рівень оподаткування балансового прибутку торговельних підприємств знизився на 9.92%, частка податків у ціні товарів зменшилась на 1.19%, коефіцієнт пільгового оподаткування підвищився на 0.38%. Збільшення розміру чистого прибутку, як кінцевого результату діяльності підприємств, при-

звело до зростання інтегрального (загального) коефіцієнта ефективності оподаткування торговельних підприємств на 9.60%.

14. Одним із головних завдань аналізу діючої практики податкових платежів торговельних підприємств є оцінка ступеня впливу залежних і незалежних від підприємства найважливіших факторів на загальний рівень податкових виплат та показників ефективності оподаткування.

15. Проведений аналіз показав, що основними факторами, які вплинули на зміну загального рівня податкових платежів торговельних підприємств і які безпосередньо залежать від господарської діяльності підприємств є: обсяг роздрібного товарообігу, структура загального обсягу реалізації товарів, частка доходів від реалізації товарів у сумі валових доходів підприємства, рівень витрат на оплату праці робітників, питома вага імпортованих товарів у загальному обсязі товарообігу.

У дисертації, на основі виявлених залежностей, обґрунтовано механізм впливу конкретних факторів на загальний рівень податкових виплат.

16. Із перелічених факторів до підвищення у 1995 році загального рівня податкових платежів призвели: збільшення частки продовольчих товарів у загальному обсязі реалізації товарів на 8.3%, підвищення питоми ваги доходів від реалізації товарів у валових доходах підприємств на 0.7%, зменшення питоми ваги імпортованих товарів на 0.5%. В той же час зниження цього показника викликали: скорочення фізичного обсягу реалізації товарів на 19.6%, ріст рівня витрат на оплату праці робітників на 1.25% проти минулого року.

17. Як свідчать матеріали аналізу діючої практики податкових платежів торговельних підприємств споживчої кооперації України, для того, щоб розробити ефективну податкову політику, недостатньо знання положень податкового законодавства, досвіду та вміння спеціалістів маневрувати податками, необхідні ряд змін і перетворень у самій системі оподаткування торговельних підприємств.

Сприятливі формуванню ефективної податкової політики підприємства може лише така податкова система, яка буде передбачати види діяльності підприємств торгівлі, територіальне їх розміщення, групу реалізацію товарів, обсяги реалізації товарів (послуг) тощо.

18. Відсутність диференційованого підходу до оподаткування прибутків торговельних підприємств споживчої кооперації, встановлення єдиної ставки на прибуток, незалежно від його розміру, призводить до створення податкових переваг для великих торговельних підприємств з більшим обсягом балансового прибутку, які, як правило, знаходяться у великих селах, райцентрах, містах, і переносить основну частину податкового тягара на відносно невеликі підприємства

торгівлі, що розташовані в глибинних селах, і яким набагато складніше розвиватися при незначній сумі чистого прибутку. В дисертації обгрунтована доцільність введення в дію прогресивної системи оподаткування прибутку підприємств з введенням неоподаткованого мінімуму, як це існує у більшості країн з розвинутою ринковою економікою, де ставки оподаткування деференційовані відповідно до розміру балансового прибутку підприємств.

З цією метою в дисертації розрахована прогресивна шкала ставок оподаткування прибутку торговельних підприємств споживчої кооперації з урахуванням розміру їх балансового прибутку (на прикладі споживчих товариств Полтавської, Кобеляцької та Велико-Багачанської райспоживспілок, які розрізняються за показниками господарської діяльності).

19. Щоб сприяти інтегруванню підприємств споживчої кооперації з підприємствами агропромислового комплексу, матеріально підтримати комплексні кооперативні підприємства, зокрема сільськогосподарського виробництва, в дисертації обгрунтована необхідність надання таким підприємствам податкових пільг, як й іншим підприємствам сільськогосподарського виробництва. Мова йде про встановлення пільгової ставки оподаткування їх прибутків (15%); звільнення від сплати авансових внесків податку на прибуток; індексування збитків цих підприємств, що відносяться на собівартість продукції (робіт, послуг) і нараховуються за результатами календарного місяця; надання пільгового кредиту на збільшення основних та оборотних коштів.

20. З метою поступового подолання негативних явищ в торгівлі, а саме: зниження капітальних вкладень, спаду будівництва нових об'єктів торгівлі, скорочення торговельної мережі, в дисертації запропоновано повністю звільнити від оподаткування інвестовану частину прибутку підприємств, використану ними на модернізацію та реконструкцію. Ця непрямая пільга дозволила б не тільки зменшити базу оподаткування торговельного підприємства, але й сприяла б підвищенню рівня його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

21. Важливе значення для підприємств торгівлі має відновлення податкової пільги на інновації. Зменшення суми оподаткованого прибутку підприємств у розмірі 50% їх затрат на проведення власними силами або науковими організаціями науково-дослідних робіт, освоєння нових прогресивних технологій, здійснюваних за рахунок прибутку, що залишається в їх розпорядженні, сприяли б підвищенню ефективності діяльності торговельних підприємств, стабілізації їх фінансового становища.

22. В дисертації обгрунтовані пропозиції щодо зміни порядку внесення податків на прибуток та на добавлену вартість до бюджету. Скасування авансової сплати податків та запровадження їх сплати раз на

місяць допоможуть збільшити термін функціонування коштів на підприємствах, що позитивно вплине на результати їх господарської діяльності.

23. Сучасні умови господарювання дозволяють торговельним підприємствам на альтернативній основі формувати свою податкову політику, відповідним чином диверсифікуючи напрямки своєї діяльності, види господарських операцій, асортимент реалізованих товарів тощо.

Планування діяльності підприємств по видах діяльності та існуючих ставках оподаткування дозволить їм значно зменшити рівень податкових виплат за рахунок диференційованого підходу до оподаткування прибутків.

24. Досить вагомим податковим ефектом торговельні підприємства можуть досягти за рахунок виявлення системи пільг, пов'язаних з реалізацією окремих груп товарів, та вдосконалення податкової політики підприємства за рахунок товарно-групової диверсифікації діяльності. Зменшення в закупівлі по імпорту питомої ваги товарів, на які встановлено високі розміри ставок акцизного збору, та включення до асортименту товарів (або підвищення їх питомої ваги у товарообороті) тих із них, які звільнені від сплати (або мають пільги по сплаті) податку на добавлену вартість, будуть сприяти мінімізації податкових платежів та збільшенню суми чистого прибутку торговельних підприємств.

25. В дисертації з метою зменшення бази оподаткування торговельних підприємств запропоновано такі заходи:

- впровадження на підприємствах торгівлі методу прискореної амортизації активної частини основних виробничих фондів. Зростання амортизаційних відрахувань призводить до відповідного зменшення оподаткованого прибутку;

- оформлення окремих технологічних, програмних та інформаційних розробок торговельних підприємств у вигляді відповідних нематеріальних активів (з включенням їх вартості до балансу та наступною амортизацією). Чим менший період використання нематеріальних активів буде встановлений торговельним підприємством, тим більшими будуть норми і суми амортизаційних відрахувань з них на підприємстві, що й призведе до зменшення розміру оподаткованого прибутку;

- здійснення на підприємствах реальних інвестицій у формі капітальних вкладень, що дозволяє використати надану чинним законодавством пільгу на інвестиції;

- передавання частини робіт, що виконуються власним персоналом, стороннім підприємствам і організаціям (аудиторським, консультативним, рекламним та іншим видам) із відповідним скороченням власних вкладів, що призведе до зниження витрат на оплату праці робітників і

зменшення суми обов'язкових відрахувань до цільових державних фондів;

- збільшення кількості торговельних підприємств окремих спілок за рахунок створення нових підприємств торгівлі, які мають право на зменшення балансового прибутку на суму збитків від операцій, отриманих протягом будь-якого з трьох років господарювання, що передували оподаткованому періоду;

- включення до складу персоналу інвалідів, що сприятиме зменшенню суми податку на прибуток на розмір витрат, спрямованих на соціально-трудову та медичну реабілітацію працюючих інвалідів.

26. Враховуючи прямі та непрямі податкові пільги при формуванні податкової політики, торговельним підприємствам необхідно мати на увазі, що кінцевою метою їх господарської діяльності є підвищення загального рівня прибутку, що залишається у їх розпорядженні, а не просто мінімізація податкових платежів. Тому, запроваджуючи окремі заходи щодо зменшення сплачуваної суми податків, підприємствам слід забезпечувати одночасно зростання суми чистого прибутку та рівня рентабельності.

27. В дисертації розроблена методика планування податкових платежів на підприємствах торгівлі та програма планування податкових виплат з використанням ПЕОМ.

Запропонована методика базується на розрахунках планованих сум податку на добавлену вартість, податку на прибуток, загальної суми внесків до державних цільових фондів, розрахованої від єдиної бази - фонду оплати праці. Ці податкові платежі займають понад 90% загальної суми сплачуваних торговельним підприємством податкових виплат.

У процесі планування вихідним елементом розрахунків приймається показник рівня рентабельності поточних витрат (відношення суми чистого прибутку до суми витрат обігу), який, як правило, у процесі попередніх розробок торгфінплану підприємства задається у декількох варіантах (в діапазоні від мінімально необхідного для розвитку підприємства до максимально можливого у діючих умовах господарювання).

Запропонований в дисертації підхід надає можливість торговельним підприємствам самостійно визначати найбільш вигідні напрямки мінімізації податкових платежів та забезпечувати оптимізацію оподаткування підприємства.

Основні матеріали дисертаційної роботи викладені в таких публікаціях:

1. Рост доходов - ключевая проблема повышения эффективности хозяйствования предприятий потребительской кооперации // Потребительская кооперация в переходный период: проблемы и перспективы: Материалы (тезисы) международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию Укоопсоюза. - Полтава.: Полтавский кооперативный институт, 1995. - с. 41.

2. Совершенствование системы налогообложения юридических лиц // Экономика переходного периода: проблемы и решения: Тезисы научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава Херсонского межрегионального института бизнеса. - Херсон, 1996. - с. 30.

3. О формировании эффективной налоговой политики торгового предприятия // Экономика переходного периода: проблемы и решения: Тезисы научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава Херсонского межрегионального института бизнеса. - Херсон, 1996. - с. 29.

4. Материальные затраты кооперативной торговли и хозяйственный механизм их экономии в рыночных условиях (в соавторстве) // Сборник научн.статтей профессорско-преподавательского состава Полтавского кооперативного института по итогам бюджетных научных исследований кафедр за 1991-1995 годы. - Полтава, 1996. - с. 5-7.

5. Формування професійної культури студентів в галузі знань податкової політики держави // Актуальні проблеми формування професійної та гуманітарної культури сучасного спеціаліста: Матеріали XXI науково-методичної конференції. - Полтава, ПКІ, 1996. - с. 41.

АННОТАЦИЯ

Луговская О.П. Формирование эффективной налоговой политики торгового предприятия. Диссертация является рукописью.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.05 - Экономика торговли и услуг. Киевский государственный торгово-экономический университет, Киев, 1996 г.

Диссертационная работа содержит исследование действующей практики налоговых платежей торговых предприятий и рассматривает проблемы разработки эффективной налоговой политики предприятия.

Определены основные функции налоговой политики предприятия, обоснованы критерии оценки альтернативных вариантов налоговых платежей, разработана система обобщающих показателей оценки различных вариантов налоговых платежей.

Разработаны методические подходы к оптимизации налогообложения торговых предприятий; предложены соответствующие методики планирования налоговых платежей предприятия и оценки эффективности налоговой политики торгового предприятия.

ANNOTATION

Lugovskaya O. Formation of effective tax policy. Dissertation is a manuscript.

Dissertation for the award of the scientific degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Economics in speciality 08.07.05 - Economics of trade and services. Kiev State University of Trade and Economics, Kiev, 1996.

Dissertation includes scientific research of up-to-date practice of tax payments for trading enterprises and problems of working out effective tax policy.

Functions of tax payments for the trading enterprise are determined; the criteria for the evaluation of the alternative variants for tax payments are also substantiated; the system of generalized indices for the evaluation of various variants for the tax policy of trading enterprises are also developed.

Methodical approaches to optimization of taxation of trading enterprises are worked out; planning methodologies are offered for tax payments, as well as the evaluation of the effectiveness of tax policy for a trading enterprise.

Ключові слова: податкова політика підприємства, диференційовані податкові ставки, мінімізація податкових виплат, податкове законодавство, максимізація чистого грошового потоку, ефективність оподаткування, податкомісткість діяльності, загальний рівень податкових платежів, частка податків у ціні товарів.

ЛУГІВСЬКА Ольга Петрівна

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Підп. до друку 14.11.96. Формат 60x84/16. Папір друк. Офсдрук.
Ум.друк.арк. 1,00. Ум.фарбо-відб. 1,12. Обл.-вид.арк. 0,94.

Тираж 100 пр. Зам. 361

РВВ КДТЕУ. Дільниця оперативного друку

253156, Київ-156, вул.Кіото, 19.

AB 36.303